

Список літератури

1. Лезов С. В. Юридические понятия и язык права в современных зарубежных исследованиях / С. В. Лезов. – М. : ИНИОН, 1986. – 71 с.
2. Иеринг Р. Юридическая техника / Р. Иеринг ; пер. с нем. Ф. С. Шендорфа. – СПб. : Типолит. А. Г. Розена, 1905. – 105 с.
3. Законодательная техника : научно-практическое пособие / под ред. Ю. А. Тихомирова. – М. : Городец, 2000. – 272 с.
4. Царев А. Ю. О правилах законодательной техники, используемых при написании текста закона (часть 1) / А. Ю. Царев // Представительная власть – XXI век: законодательство, комментарии, проблемы. – 2002. – № 5–6. – С. 47–48.
5. Давыдова М. Л. Юридическая техника: проблемы теории и методологии : монография / М. Л. Давыдова. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2009. – 318 с.
6. Черданцев А. Ф. Теория государства и права : учебник для вузов / А. Ф. Черданцев. – М. : Юрайт, 2000. – 432 с.
7. Семенов И. А. К вопросу о правотворчестве в России: законодательная техника [Электронный ресурс] / И. А. Семенов // Чиновник. – 2001. – № 3 (13). – Режим доступа: <http://chinovnik.uara.ru/ru-ru/issue/2001/03/01/>. – Загл. с экрана.

Y. Matvieieva

LEGAL AND SPECIFICATIONS PRINCIPLE OF LEGAL CERTAINTY

The article is devoted legal drafting methodology. The Author analyses the requirements of the principle of legal certainty regarding a law.

Keywords: legal drafting methodology, the principle of legal certainty, certainty of law.

Матеріал надійшов 12.05.2015

УДК 342.722:341.231.14

Мороз Ю. К.

ПРИНЦИП НЕДИСКРИМІНАЦІЇ: ПОНЯТТЯ ТА СПІВВІДНОШЕННЯ З ПРИНЦИПОМ РІВНОСТІ

У статті проаналізовано поняття принципу недискримінації та розкрито його співвідношення з принципом рівності, враховуючи різні підходи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, практики Європейського суду з прав людини та стан закріплення цих принципів на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: принцип рівності, принцип недискримінації, дискримінація, права людини, Європейський суд з прав людини.

Принципи рівності та недискримінації є одними з найважливіших. Причому, якщо принцип рівності своїм корінням сягає ще часів античності, то принцип недискримінації є порівняно новим для світового співтовариства. Він формується лише з прийняттям XIV поправки

до Конституції США та Загальної декларації прав людини 1948 р. Нині ці принципи стали невіддільною складовою як міжнародного, так і національного права, їм присвячено низку досліджень, зокрема дисертаційних. Однак проблема рівності та недискримінації не втрачає своєї актуальності.

Цьому є декілька причин. По-перше, різні підходи як науковців, так і нормативних актів до співвідношення принципів рівності та недискримінації. По-друге, істотне підвищення значущості цих принципів у світі та в умовах українських реалій. Військові дії на Донбасі, анексія Криму вплинули не тільки на економіку, внутрішню та зовнішню політику нашої держави, але й призвели до появи великої кількості вимушених переселенців, забезпечення прав яких та дотримання недискримінації щодо них стало одним із нагальних завдань держави.

Враховуючи обмеженість обсягу статті, зупинимось лише на окремих аспектах цієї теми, а саме на співвідношенні принципів недискримінації та рівності, а також на особливостях їх використання в міжнародній практиці.

У вітчизняному правознавстві ставлення до співвідношення названих принципів неоднозначне. Одні автори вважають, що принцип недискримінації є втіленням принципу рівності. Так, С. В. Шевчук переконаний, що заборона дискримінації у ст. 14 Європейської конвенції про захист прав людини становить, по суті, втілення принципу рівності, встановленого в інших положеннях Конвенції. Аналогічної думки дотримується О. Панкевич, який стверджує, що вимога недискримінації (заборона дискримінації) виступає однією зі складових загальноправової засади рівності [1, с. 22]. І. М. Твердовський зазначає, що специфіка заборони дискримінації у сфері праці виражається в тому, що на принципі рівності, забезпеченням якого слугує заборона дискримінації, ґрунтується право загалом [2, с. 352–357]. На думку Г. Христової, принцип недискримінації існує як субпринцип у межах принципу рівності, а саме в рамках концепції реальної рівності чи так званої «рівності через право». Рівність у цьому випадку забезпечується шляхом запровадження позитивних дій з боку держави для врегулювання фактичної нерівності [3, с. 11–20].

Інші ж автори наголошують на відмінності названих принципів, хоч не завжди прямо акцентують на цьому увагу. Зокрема, С. П. Погребняк трактує принцип недискримінації як принцип, що забороняє дискримінацію, а «право на захист від дискримінації» визначає як фундаментальне право людини. Свою думку він пояснює тим, що принцип недискримінації (*non-discrimination*) є загальновизнаним і засадничим у праві Ради Європи. Стаття 14 Конвенції забороняє дискримінацію за будь-якою ознакою при користуванні визнаними в ній правами та свободами. Хоч принцип недискримінації виступає як засіб забезпечення рівності, саме послідовна реалізація

принципу недискримінації в юридичних практиках та інституціях є основним фактором, що свідчить про наявність у правовій системі справедливого балансу між вимогами формальної і фактичної рівності можливостей [4, с. 22–24].

Немає єдності в поглядах на співвідношення принципів рівності та недискримінації також в іноземній літературі. У своїй дисертації І. А. Кретова-Альшина пояснює відмінність між названими принципами тим, що ці принципи хоч і суміжні, але мають різний зміст, різняться за своєю суттю (принцип рівності ґрунтується на створенні рівних умов для реалізації особою належних їй прав, а принцип недискримінації – на створенні умов для неприпустимості обмежень прав, свобод і обов'язків людини залежно від антропологічних чи соціальних ознак). Причому принцип недискримінації вона називає конституційним, невідчужуваним та продовженням інших конституційних принципів – справедливості, рівності, поваги до прав людини [5, с. 2–4]. Лі Вейвей розглядає принципи недискримінації та рівності як позитивне та негативне вираження одного й того ж самого поняття [6, с. 7], тоді як Дж. В. Фрідман – як допоміжне поняття в межах принципу рівності, вважаючи, що дискримінація є незаконною, коли порушує принцип рівності [7, с. 41]. У зарубіжній доктрині також існує обґрунтування ідеї права не на принципі рівності, а на ідеї автономії: мета права – надавати людям вільний вибір між різними вартісними опціями, визначаючи принцип недискримінації непохідним від концепції рівності [8]. Б. Неделек, суддя Верховного Суду Князівства Монако, коментуючи ст. 14 Європейської конвенції з прав людини, вказує, що ця стаття лише закріплює принцип рівності та не створює окремих прав. Так, відповідно до цього він вважає, що говорити про «право на недискримінацію» некоректно, тому що ст. 14 є створенням умов для реалізації прав, встановлених у статтях 2–13 Конвенції [9]. «Право на недискримінацію», незважаючи на зазначене вище, безпосередньо закріплене в Переглянутому Кодексі Вашингтона (RCW 49.60.030).

Отже, як впливає з аналізу підходів до кореляції принципу рівності та принципу недискримінації, сформувалися такі групи наукових поглядів:

- ці принципи є тотожними;
- ці принципи є відмінними;
- принцип недискримінації є субпринципом рівності.

Визначення співвідношення принципу рівності з принципом недискримінації неможливе без аналізу міжнародних документів, що закріплюють ці принципи. Серед таких міжнародних

документів можна назвати Статут ООН, Всесвітню декларацію прав людини, Європейську конвенцію з прав людини та Протокол № 12 до неї. Часткове обґрунтування досліджуваних принципів відображено також у підготовленій Радою Європи Пояснювальній доповіді до Протоколу № 12 до Конвенції: «хоча принцип рівності чітко не прописаний ані в тексті, ані в Протоколі, слід відзначити, що принципи недискримінації та рівності тісно переплетені». Сам текст Протоколу № 12 підтверджує, що *принцип недискримінації* не перешкоджає державам-учасникам вживати заходів забезпечення повної та ефективної рівності, за умови, що існує об'єктивне і розумне обґрунтування цих заходів. Принцип недискримінації також інтерпретується в Загальному Коментарі № 18 «Недискримінація» Комітету ООН з прав людини як базовий принцип, що забезпечує захист прав людини.

Європейська соціальна хартія містить заборону дискримінації та гарантує «здійснення прав без будь-якої дискримінації». Слід зазначити, що антидискримінаційні норми знайшли своє відображення в низці інших міжнародних документів, як-от: Конвенція про права інвалідів, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція про статус біженців та багато інших. Європейський Союз має власні нормативні акти, що передбачають заборону дискримінації, – це Лісабонська угода та Директиви ЄС, Угода про асоціацію між Україною та ЄС.

Поряд з міжнародними документами принципи рівності та недискримінації знайшли відображення в національних конституціях різних країн світу: Швейцарії, Польщі, Фінляндії, Кіпру, Німеччини, Австрії, Індії, Кенії, Малайзії (в цих державах принцип недискримінації відображений

у формі заборони обмежень прав чи надання переваг за певними ознаками людини). Українська Конституція у ст. 24 закріпила такий же підхід до принципів рівності та недискримінації, текстуально не відображаючи ані поняття «дискримінації», ані «недискримінації». Інший підхід у Конституції Кенії. Вона текстуально закріплює «свободу від дискримінації» (“*freedom from discrimination*”).

Одне з основних місць у трактуванні співвідношення принципу рівності з принципом недискримінації належить Європейському суду з прав людини. У своїх рішеннях Суд неодноразово трактував також поняття «дискримінації». Він розглядає дискримінацію як будь-яке відмінне ставлення (різне поводження) з особами, що перебувають в однаковій ситуації, коли таке поводження ґрунтується на певній ознаці людини та не має об'єктивного розумного виправдання (справа «*Stummer v. Austria*»). Принцип заборони дискримінації може ототожнюватися з принципом рівного поводження (справа «*D.H. v. Czech Republic*»), але не з принципом рівності загалом. Принцип недискримінації гарантує дотримання прав людини і громадянина та розглядається Європейським судом як «рівний захист законом без будь-якої дискримінації».

Українська ж судова практика неоднозначна в трактуванні співвідношення принципів рівності та недискримінації та може стати спеціальним об'єктом дослідження. Неоднозначність такого трактування призводить до створення перешкод у користуванні загальноновизнаними правами певними категоріями осіб, а оскільки Україна є членом ООН та Ради Європи, то вона взяла на себе низку зобов'язань з дотримання принципу недискримінації як гарантію поваги до прав людини та верховенства права.

Список літератури

1. Панкевич О. Заборона дискримінації: деякі загальнотеоретичні й філософсько-правові аспекти інтерпретації (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини) / О. Панкевич // Вісник Національної академії правових наук України. – 2014. – № 3 (78). – С. 20–31.
2. Твердовський І. М. Заборона дискримінації у сфері праці: міжнародно-правовий аспект / І. М. Твердовський // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – К., 2011. – Вип. 51. – С. 352–357.
3. Христова Г. Позитивні обов'язки держави у сфері протидії дискримінації / Г. Христова // Вісник Національної академії правових наук України. – Харків, 2013. – № 4. – С. 11–20.
4. Погребняк С. Роль принципу недискримінації в загальній концепції рівності / С. Погребняк // Вісник Академії правових наук України. – 2007. – № 3 (50). – С. 23–34.
5. Кретьова-Алешина І. А. Конституційний принцип недискримінації в Російській Федерації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / І. А. Кретьова-Алешина ; [Сарат. гос. ун-т им. Н. Г. Чернышевского]. – Саратов, 2012. – 22 с.
6. Weiwei Li. Equality and Non-Discrimination Under International Human Rights Law / Li Weiwei ; Norwegian Centre for Human Rights. – Research Notes 03/2004. – 26 p.
7. Friedman J. Wm. Redefining Equality, Discrimination, and Affirmative action Under Title VII: The Access Principle / J. Wm. Friedman // Texas Law Review. – 1986. – № 65 (November). – P. 41–49.
8. Khaitan T. Philosophy of Antidiscrimination Law [Electronic resource] / T. Khaitan // Oxford University Press. – Mode of access: <https://global.oup.com/academic/product/the-philosophy-of-anti-discrimination-law-9780199656967?cc=ua&lang=en&#>. – Title from the screen.
9. Заборона дискримінації [Електронний ресурс] / Цюрупинське районне управління юстиції Херсонської області. – Режим доступу: <http://www.curupinsk.just.ks.ua/katalog-poslug-gromadyanam/zaborona-diskriminatsiyi.html>. – Назва з екрана.

I. Moroz

NON-DISCRIMINATION PRINCIPLE: DEFINITION AND CORRELATION WITH EQUALITY PRINCIPLE

The article analyzes the concept of non-discrimination and explains its relationship with the principle of equality, giving the different approaches of both domestic and foreign scholars. Practice of European Court of Human Rights and stage of entrenching of these principles at the national and international levels are also studied.

Keywords: the principle of equality, non-discrimination principle, discrimination, human rights, the European Court of Human Rights.

Матеріал надійшов 30.03.2015

УДК 341(477)

Мельник М. О.

РЕФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЮРИДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ У КОНТЕКСТІ ЗДОБУТКІВ ШКОЛИ ПРАВОВОГО РЕАЛІЗМУ

У статті розкривається методологія викладання у вищих навчальних юридичних закладах у світлі здобутків школи правового реалізму. Автор з'ясовує, які надбання американської та скандинавської течій школи правового реалізму можуть бути використані для підвищення якості юридичної освіти у вищих навчальних закладах України.

Ключові слова: школа правового реалізму, американська течія правового реалізму, скандинавська течія правового реалізму, методологія викладання, побудова аргументації, романо-германська правова сім'я, сім'я загального права, вивчення реальних ситуацій та рішень суду, правова реальність, вільний вибір дисциплін, моделювання судових засідань.

Реформування правосуддя в державі має починатися з системи підготовки фахівців до майбутньої діяльності, адже базові знання і вміння, набуті у вищій школі, формують особистісні та професійні навички, психологічний портрет людини.

Одна з основних цілей визначного руху в юриспруденції минулого сторіччя, а саме школи правового реалізму, полягала в пошуках

механізмів реформування методології викладання у вищих навчальних юридичних закладах задля підготовки висококваліфікованих спеціалістів у цій галузі. У межах реформи було винайдено нові методологічні підходи, нові курси та шляхи викладання.

Реалістичний рух в американській правовій системі мав за мету змінити методологію